

Ворог мого ворога

Чи можуть демократичні сили Білорусі стати союзниками України?

24 січня на нараді щодо суспільно-політичної ситуації в Білорусі Олександр Лукашенко заявив, що Київ запропонував Мінську укласти пакт про ненапад. За його словами, українці «просять нас за жодних обставин не вступати у війну з Україною, не вводити туди свої війська, пропонують укласти пакт про ненапад». Ці слова не були ані спростовані, ані підтверджені українською стороною.

Останніми тижнями білоруські незалежні медіа повідомляли про те, що Україна послідовно блокує участь Світлани Тихановської та білорусів у спільних заходах. Хоча цього не підтвердили в Брюсселі, Тихановській справді не дали слова на церемонії з нагоди 160-ї річниці повстання Кастуся Калиновського у Варшаві. Раніше кореспондент «Радіо Свобода» Рікард Йозвяк повідомляв, що Україна блокувала раунд санкцій проти режиму Лукашенка.

Невідомо, чи справді Київ робить якісь кроки, щоб кулуарно домовитися з режимом у Мінську, чи таким чином посиляє сигнали Лукашенку. Але непоміченими ці знаки не залишаються. 19 січня під час зустрічі з міністром закордонних справ Росії Сергієм Лавровим Лукашенко несподівано похвалив Київ за те, що той «не піддається на провокації».

Поки немає ознак, що режим у Мінську відбивається від наполегливих прохань Кремля ввести війська в Україну: зустрічі двох лідерів відбуваються регулярно, кредити видаються. Мінськ отримує преференції на російському ринку, і навіть ціни на газ уже погодили. Раніше під час конфліктів і непорозумінь Москва не раз вдавалася до економічного шантажу, але сьогодні ситуація не видається критичною. Водночас, враховуючи залежність Мінська від Москви, якщо наказ про повноцінний вступ у війну надійде, Лукашенку буде складно сказати «ні». Білоруський режим значною мірою втратив стратегічну автономію у сфері безпеки, оборони та зовнішньої політики.

Навряд чи в Україні вірять у те, що домовленості з Лукашенком, нехай навіть неформальні, збільшують шанси на те, що не буде нової атаки з півночі або білоруська армія не буде кинута в бій. Інакше українські збройні сили не зміцнювали б фортифікаційні споруди на кордоні з Білоруссю. Але можливо, в такий спосіб Київ намагається спровокувати недовіру між Путіним і Лукашенком, мовляв, клятви у вірності та лояльності з боку останнього існують тільки на словах.

Україна недостатньо використовує демократичну Білорусь як важливого союзника, фокусуючись лише на загрозі з боку режиму в Мінську

Поки що Київ частіше уникає публічних зустрічей і комунікації з Тихановською та демократичними силами, що до 24 лютого можна було б пояснити спробою запобігти глибшому залученню Білорусі у війну. Однак жодні домовленості з режимом у Мінську не вирішать проблему безпеки України. Київ залишається під загрозою нових нападів, оскільки влада Лукашенка в Білорусі, як і раніше, залежить від Кремля. Вирішення проблем регіональної безпеки буде можливим тільки після розв'язання політичної кризи і демократизації Білорусі.

Сьогодні Києву бракує системної роботи за білоруським напрямком. У результаті Україна недостатньо використовує демократичну Білорусь як важливого союзника, фокусуючись тільки на загрозі з боку режиму в Мінську. Є ознаки того, що окремі українські політики намагаються грати на протиставленні різних груп всередині білоруського демократичного руху.

Українській владі не варто недооцінювати вплив політичних демократичних сил і громадянського суспільства Білорусі, які активно виступили проти цієї війни і підтримують Україну. Через три дні після початку повномасштабного вторгнення в Білорусі відбувся так званий референдум щодо зміни конституції. Відгукнувшись на заклик Світлани Тихановської та інших політиків, тисячі білорусів зібралися біля виборчих дільниць по всій країні, скандуючи: «Ні війні» і «Слава Україні». Незважаючи на безперервні репресії, опозиція знову показала свій мобілізаційний потенціал, а люди вийшли на вулиці, щоб протестувати проти війни та участі режиму в російському вторгненні в Україну.

Протягом наступних півтора місяця білоруське МВС заявило про 80 актів саботажу на залізниці, звинувачуючи в закликах до диверсій співтовариство «Байпол», яке об'єднує колишніх силовиків.

У серпні 2022 року було сформовано Об'єднаний перехідний кабінет, до якого увійшли лідери низки найбільш значущих опозиційних структур: Офісу Світлани Тихановської, Народного антикризового управління, а також ініціативи «Байпол». Крім того, зараз відбувається трансформація Координаційної ради. Незважаючи на вигнання і внутрішньополітичні процеси, їм загалом вдається діяти скоординовано.

У Лукашенка немає соціальної бази, на яку він міг би спертися, вступивши у війну

У білоруському суспільстві зберігається консенсус неприйняття війни: телефонні та онлайн-опитування свідчать про те, що більшість респондентів (від 86 і 97 відсотків) проти того, щоб білоруська армія брала участь у цій війні. Незважаючи на загрозу арешту, щонайменше 30 тисяч осіб надсилали дані про переміщення російських військ і запуски ракет проєкту «Білоруський Гаюн». У Лукашенка немає соціальної бази, на яку він міг би спертися, вступивши у війну. У ці настрої зі своєю комунікаційною стратегією потрапляють демсили і громадянське суспільство. Для Києва така протидія пропаганді та дезінформації також може становити інтерес.

Окремо варто відзначити контакти та увагу до полку Калиновського і білоруських добровольців в Україні. Командир полку Калиновського Денис «Кит» Прохоров у недавньому інтерв'ю закликав Тихановську «визнати» полк. Він наголосив і на важливості того, що вона говорить про полк під час зустрічей із зарубіжними політиками. Офіс Тихановської раніше заявляв про матеріальну допомогу, яку надавав полку. Але тут і Київ, і білоруські демсили могли б діяти більш скоординовано, щоб підтримувати сотні білоруських волонтерів, які воюють за Україну.

Західні союзники зважатимуть на Тихановську і демсили в розмовах про майбутнє Білорусі, що також варто враховувати Києву

Білоруси за кордоном теж допомагають українцям: вони збирають гуманітарну допомогу, допомагають із логістикою, легалізацією і ще багато з чим. У Тихановської залишається великий капітал легітимності в очах протестної частини білорусів, діаспори та політичної еліти демократичного світу. Спільні дії та координація на міжнародній арені принесли б користь Києву. Якщо ж говорити про

діаспору, то і тут є поле для взаємодії, а це допомогло б зміцнити зв'язки між двома нашими суспільствами, які мало знають одне про одного.

Україні зрештою доведеться вирішувати питання повоєнних відносин з Білоруссю. За результатами опитувань громадської думки Білоруської аналітичної майстерні, Chatham House та інших, білоруси проти постійної дислокації російських військ на території країни і категорично проти розміщення в Білорусі російської ядерної зброї. Війна призвела до зменшення кількості прихильників участі Білорусі в ОДКБ. Тому відсутність російських військ у Білорусі та інфраструктури на землі є пріоритетом для прихильників демократії в Білорусі та має бути однією зі стратегічних цілей для України.

Недивно, що в ситуації війни Україна вибудовує свою зовнішню політику, виходячи з власних інтересів безпеки. Але в останні два роки Тихановській і демсилам вдалося наростити міжнародний вплив і заручитися підтримкою демократичних країн. Простіше кажучи, західні союзники зважатимуть на них у розмовах про майбутнє Білорусі, що також варто враховувати Києву.

Ганна Любакова

Ганна Любакова (Hanna Liubakova) – журналістка та дослідниця з Білорусі. Наразі вона є позаштатною співробітницею Atlantic Council. Її матеріали публікувалися в білоруських незалежних ЗМІ, а також у Washington Post, The Economist та інших виданнях.

